

Живадин Јовичић*

ГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ ЈОВАН ЦВИЈИЋ САНУ - ОБОСТРАНО НЕИСКОРИШЋЕНЕ МОГУЋНОСТИ СА СТАНОВИШТА УСПОСТАВЉЕНИХ ПРАВА И ОБАВЕЗА

Abstract: It's difficult to define future, whether it concerns an aim, trend, or inevitability. That is a case with not only philosophic but also trivial questions, beginning with absolute truth – does everything with beginning must have its end too, or maybe every ending including jubilee anniversary, means a new beginning as well. Indeed, there is a lot of controversies and contrariety in material and non material world, and even more between them.

Celebrating 60 years of Geographical institute "Jovan Cvijic", there is a wish for it to be a place of gathering and a center of ideas. A goal that needs to be reached not in decade but in year or two. Institute must have ambition to be a hinge of unique geographical science, which is important not only to Institute but to SASA and Republic of Serbia as well. I am personally convinced that we could get comprehension and support in realization of our ideas.

Key words: SASA, Geographical Institute, geography – universal science, national project

Увод

Удаљили бисмо се од теме ако бисмо узели у разматрање неке недовољно одређене али и за географску будућност веома интересантне појмове као што су глобализација, вирусација, роботизација, сунчеве пеге и ерупције, али поменућемо и „стаклену башту”, и глад од које и данас умире у свету десетак милиона људи годишње.

САНУ – врхунска национална институција у Србији

У Србији данас постоји већи број универзитета, државних и приватних, али је Београдски универзитет најстарији и највећи. Има, такође, већи број струковних академија и научно-стручних друштава, али је само једна и једина СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ. Уосталом, у другом члану посебног закона о САНУ и пише: „Академија је установа од посебног националног интереса”. Добро је што је то посебан закон, то не може бити и гаранција за извршавање националних задатака који су јој поверени. Значи, Академија „развија”, „подстиче”, „унапређује” научну и уметничку сарадњу, али то мора чинити перманентно и доследно и пре свега ауторитативно у односу на бројне

* др Живадин Јовичић, научни саветник у пензији, Географски институт „Јован Цвијић”, САНУ

научно-стручне асоцијације. Не смећемо са ума да је Академија узела за датум свог настанка 19.XI.1841., када је основано Друштво српске словесности а касније Српско учено друштво (1864), и Српска краљевска академија (1886). Очигледно да је била важнија нека ранија година него личност државника, односно краља, када је то било могуће учинити. Не би нам се учинило ни најмање опортуним да је прихваћен назив СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА у смислу национално-државне врховности, на базирујући се на то да има више академика који су чланови Крунског савета и да се краљевски грб налази на застави Србије, незнатно измењен (осцила, орлови, круна).

Сигурно да се питање имена може поставити и када се уређење државе постави пред народно изјашњавање. Не треба сумњати да ће до тога морати доћи, имајући у виду како је насилнички та српска државна традиција ликвидирана у време Јосипа Броза.

Организација и начин рада

Законом и Статутом набројен је већи број задатих обавеза повезаних са научним истраживањима „од значаја за друштвени, економски и културни развој земље”(члан 6 Закона). Наравно, у САНУ постоје радне јединице као што су Библиотека, Архив, две галерије – за уметност и науку, Архив у Сремским Карловцима. Статутом су предвиђена и одељења за различите области науке „за једну или више сродних наука и уметности”, као и огранак у Новом Саду. Најзад, пети одељак цитираног закона посвећен је институтима Академије. Међу осам института на прво место је стављен Географски институт „Јован Цвијић”. Можда је овај институт стављен на прво место пошто носи име научника који је шест година (1921-1927) био председник највише националне научне институције, али можда и због тога што се Географија сматра еклетантном националном науком, са прецизним државно-територијалним одредницама, пре свега.

Вредно је споменути да су и два географа били високи функционери САНУ – Јован Цвијић, председник и Петар С. Јовановић као генерални секретар после Другог светског рата. Петар С. Јовановић је оснивач Географског института, али је и академик Бојислав Радовановић био оснивач и дугогодишњи директор Етнографског института. Нажалост, морамо споменути и чињеницу да данас не постоји ни један географ као члан САНУ, а једном тренутку било их је шест.

Две истине намећу и одговорно питање – зашто је то тако? Рекли бисмо да је најмања одговорност челних људи Академије, али се те одговорности не могу ослободити академици који су били делегирани у органе Географског института – Научно веће и Управни одбор. Највећа је одговорност самих географа – научних радника института и професора Универзитета. Обележавањем 60 година Института констатујмо, такође, да ова установа нема ни једног научног саветника, што убедљиво илуструје и њену кадровску политику. Тим пре, што је у

међувремену већи број сарадника Института прешао на наставничка места на Географски али и на друге факултете.

И док је Географски институ „Јован Цвијић” САНУ таворио и стагнирао, на Београдском универзитету је основан посебан факултет са веома национално пропулзивним групама кадровског образовања: географија, демографија, просторно планирање, животна средина, туризмологија. Додајмо да студије географије постоје још и у Новом Саду, Нишу и у Косовској Митровици. Постоје географски студији и у Бањалуци и Источном Сарајеву, а као предмет постоји географија на бројним факултетима ван Географског факултета.

И док на универзитетском нивоу бележимо запажено утемељивање географије у различите области развоја, на Академији очигледно да нема разумевања за такве трендове, а то најмање треба очекивати од геолога који су подалеко од нових стремљења наше науке, мада је рекло би се њима припала улога „старатеља” над институтом који нема свог академика.

Географија је јединствена наука

Навели смо најновије продоре географије који су неупоредиво ближи друштвеним него природним наукама. Ако је подела науке на друштвене и природне одржива, онда се поставља питање односа фундаменталних и примењених наука, и у теоријском и у методолошком погледу, као и фамозна теза о интердисциплинарности, за коју је скоро немогуће пронаћи такав научни проблем где се она искључује.

Оваква размишљања са којима се може и „академски” манипулисати, поткрепили бисмо веома импозантним научним скупом под насловом „Друштвено-политичка делатност Јована Цвијића”, одржаног у организацији Одељења друштвених наука/Одбор за филозофију и друштвену теорију/ новембра 2002. године. Председавао је академик Михајло Марковић, а поднето је 34 научна реферата, међу којима је било и страних аутора. Поменућемо саопштења која одражавају смисао савремене географије који је Цвијић у своје време визирао и теоријски дефинисао:

- *Цвијић о националном раду и карактеру српског народа* /М.Марковић/
- *Политичка мисао Јована Цвијића* /Д.Симеуновић/
- *Јован Цвијић о суштини погледа на свет* /Henrik Pisarek/
- *Етно-психолошка разматрања Јована Цвијића* /Gabriella Schubert/
- *Јован Цвијић и основна питања у развоју историјске географије* /М.Атлагић/
- *Јован Цвијић и улога САНУ* /Р.Петровић

Навели смо само неке теме великог научног скупа које су потврдиле величину Цвијићевог дела, као и да су његове идеје и данас актуелне у развоју национално-

државног друштва Србије, нажалост нису допрле ни до свести оних академика који су били задужени за рад Географског института и за заступљеност географске науке у чланству САНУ.

Не можемо тврдити да су предлагани кандидати били прави, али је увек недостајало више логистике у процедури предлагања и избора, изостао је и јавни дијалог са игнорантима географске науке који су на томе покушавали да сачувају свој научни „академски” ауторитет. Треба се енергично и организовано у широј јавности супротставити игнорантским погледима академика задужених за географију. Наведени скуп о Цвијићу даје доста материјала у том погледу.

Национални пројекти

– један од најважнијих задатака САНУ и њених научних института

Европски идентитет Србије, балканска димензија развоја српства кроз историју, „бела куга”, српско село, афирмација националних вредности, наука о Србији (регионална и мултиетничка проблематика) – то би морао бити перманентан национални тематски репертоар у САНУ. Требало је изразити жаљење што географи нису јавно поднели део одговорности за контроверзни „Memorandum SANU” који како време протиче све више открива политиканско - провокативне намере његових противника. Скоро сви постојећи институти САНУ могу се ангажовати на поменути националним темама. То су прилике и места за јавне научне дијалоге, за аргументовано доказивање могућности географије, јер стварно и не постоје други начини да се придобију гласови математичара и геолога, нити је њима толико важна велика друштвена афирмација савремене географије у свету и у Србији. Дијалози се морају и прихватати и наметати јер је реч о Српској академији, мора бити више иницијатива из самог Института. Не бих имао ништа против лидерства ако постоје такви кандидати, али се морамо окупљати око добрих идеја које ће бити прихватљиве и за председника САНУ и за министра науке Србије. Требало би да чешће себе подсећамо да смо имали и руководеће географе у Академији (Цвијић, Јовановић, Радовановић) који би нам морали бити узор, али нас и обавезивати на већу активност.

Литература

- Нацрт закона о српској академији наука и уметности /у процедури/
 Статут Географског института „Јован Цвијић”
 Васовић М. (1995). *Јован Цвијић о свом и нашем времену*. Принцип.
 Јовичић Ж. (1992). *Србија, Географска стварност и визија*. Београд: Институт економских наука.
 Јовичић Ж. (2004). *Цвијићева антропогеографска мисао – идејна основа савремене географије*. Демографија, књига I, Институт за демографију Географског факултета, Београд.